

REFORMATOR ŚWIATA

zreformować **świat**
- to znaczy
zreformować
wychowanie

HENRYK GOLDSZMIT /
JANUSZ KORCZAK

Warszawa 1878 – Treblinka 1942

Świat, los i prawa dziecka to temat życia i twórczości Henryka Goldszmita, znanego bardziej pod pseudonimem literackim Janusz Korczak.

- ▶ postać wielowymiarowa, eksperymentator w działaniu i myśleniu, przełamujący utarte schematy
- ▶ działacz społeczny propagujący ideę samorządności dziecięcej w wyjątkowych placówkach dla sierot
- ▶ intelektualista walczący o prawa dziecka w każdej sferze działalności: koncepcje wychowawcze przedstawił w 24 książkach
- ▶ pisarz rozumiejący znaczenie szczególnego sposobu komunikacji z dzieckiem: jego powieści dla dzieci, niektóre tłumaczone na ponad dwadzieścia języków, pokazują językową wrażliwość i umiejętność dostosowania formy do treści i odbiorcy
- ▶ skuteczny propagator idei, wykorzystujący nowe - jak na ówczesne czasy - media: stworzył unikalną gazetę dziecięcą i prowadził audycje radiowe
- ▶ konsekwentnie spójny w myśli i działaniu: dzieciom poświęcił się do końca, odrzucając szanse ocalenia siebie; zginął w obozie zagłady razem z podopiecznymi i pracownikami Domu Sierot.

Jego dokonania, rewolucyjne jak na czasy, w których żył, do dziś są inspiracją na całym świecie.

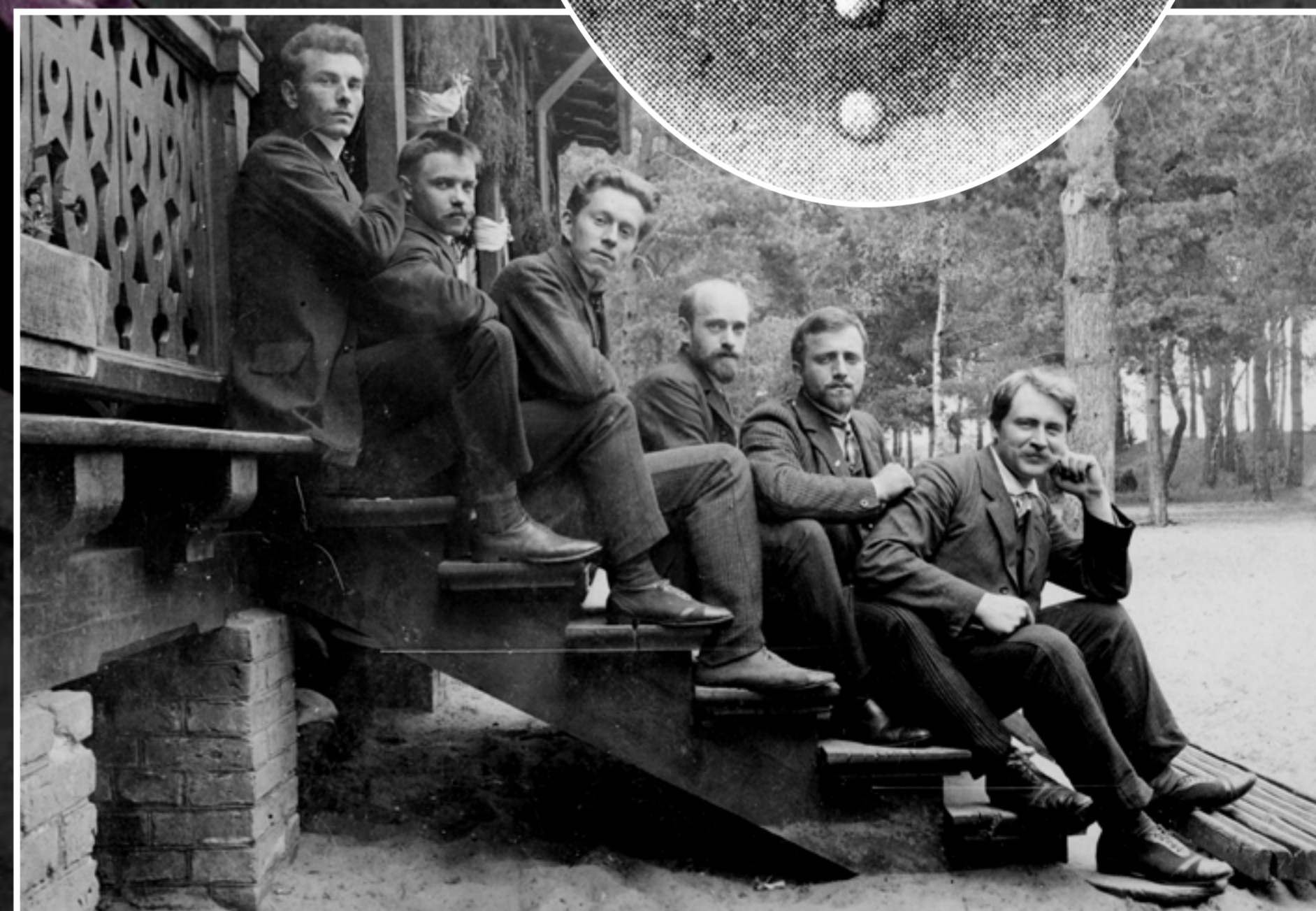

Mimo że minęło kilkadziesiąt lat od jego śmierci, Korczak nadal wyprzedza swoją epokę.

Thomas Hammarberg, Komisarz Praw Człowieka Rady Europy

Człowiek o barwnej biografii:

- ▶ absolwent Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Cesarskiego w Warszawie
- ▶ lekarz na tyłach frontu w czasie wojny rosyjsko-japońskiej, od dzieci w Mandżurii uczył się chińskiego
- ▶ pod zaborem rosyjskim aresztowany w związku z działalnością w Towarzystwie Kultury Polskiej
- ▶ podczas służby wojskowej w czasie I wojny światowej pracował w przytułkach dla dzieci na Ukrainie
- ▶ członek loży masońskiej Gwiazda Morza i sympatyk Polskiego Towarzystwa Teozoficznego
- ▶ prowadził audycje radiowe w czasie oblężenia Warszawy we wrześniu 1939 r.

Teoretyk i praktyk wychowania, od wczesnej młodości ściśle łączył te obszary. Student medycyny, potem lekarz w szpitalu dziecięcym, uzupełniał wiedzę w Szwajcarii, Berlinie, Paryżu i Londynie. Jednocześnie działacz społeczny, publicysta, wychowawca i wreszcie – **dyrektor Domu Sierot oraz współzałożyciel Naszego Domu.**

W obu Domach wprowadził zasady respektujące podstawowe prawa dziecka, co było wówczas **podejściem nowatorskim:**

- ▶ eliminacja przemocy
- ▶ jasne reguły obowiązujące zarówno wychowanków, jak i wychowawców
- ▶ prawa i obowiązki należne dzieciom wynikają ze współodpowiedzialności za proces wychowania

Nie urabiać i przerabiać, a zrozumieć i porozumieć się chcemy z dzieckiem.

Janusz Korczak

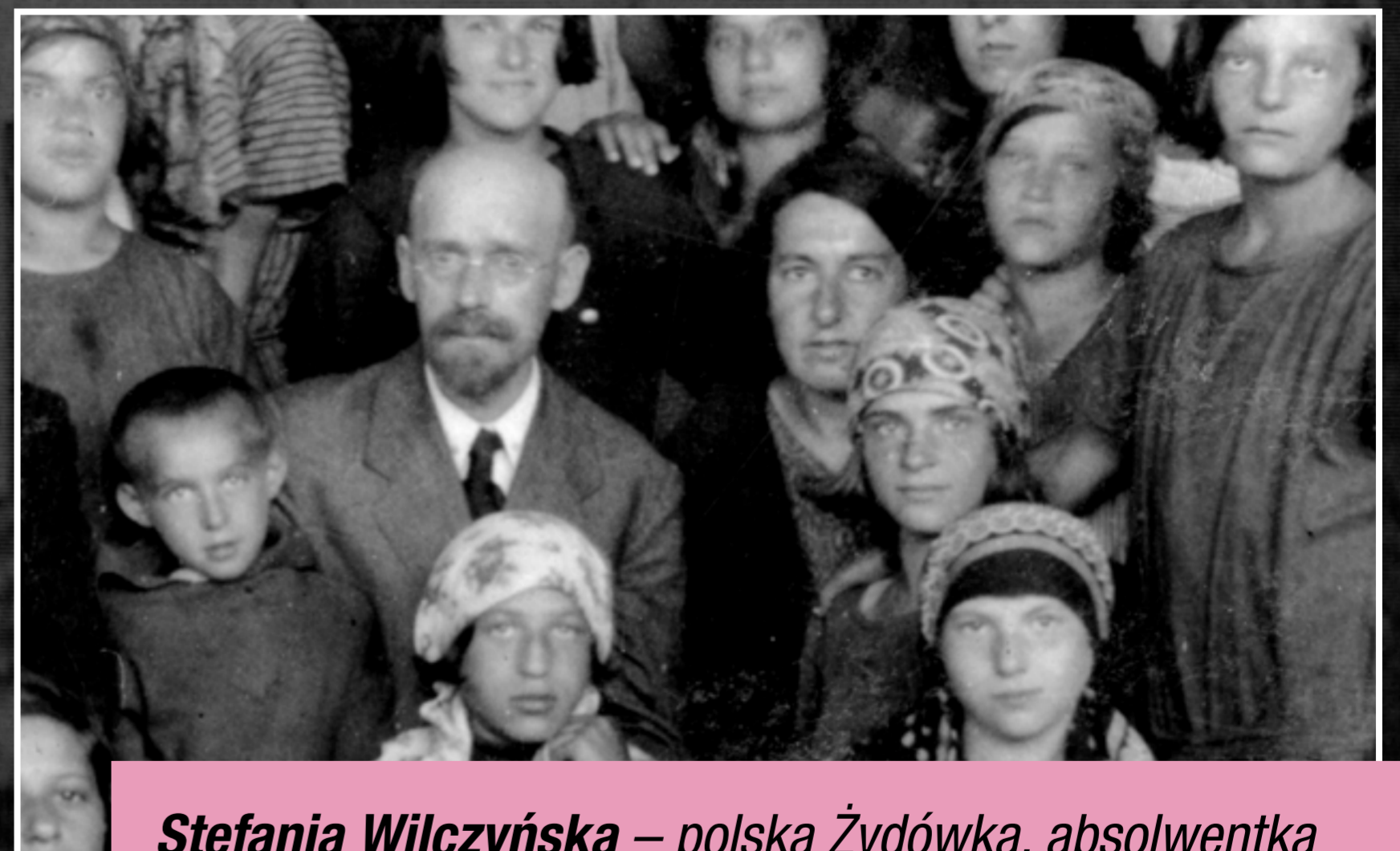

Od 1912 roku Korczak prowadził **żydowski Dom Sierot** w Warszawie wspólnie ze Stefanią Wilczyńską. W 1919 roku podjął wieloletnią współpracę z Marią Falską przy prowadzeniu **Naszego Domu dla dzieci polskich**.

Obie społeczności zorganizowano na takich samych zasadach samorządności i włączania wychowanków w organizację życia placówek. Był to długotrwały eksperyment wychowawczy, który dowiódł, że **dzieci mogą być autentycznymi partnerami dla dorosłych**.

***Maria Falska** – polska działaczka społeczna i niepodległościowa, pedagog, dyrektorka Naszego Domu.*

***Stefania Wilczyńska** – polska Żydówka, absolwentka Uniwersytetu w Liège, naczelna wychowawczyni Domu Sierot.*

Dziecięcy sąd koleżeński - jedna z najważniejszych instytucji wychowawczych wprowadzonych przez Janusza Korczaka. Przewidział w opracowanym przez siebie kodeksie 99 paragrafów uniewinniających i tylko 10 związanych z sankcjami.

Skład sądu losowano. Dzieci rozpatrywały zgłaszane sprawy, mając możliwość stawiania przed sądem również wychowawców.

Sąd może się stać zawiązkiem równouprawnienia dziecka, prowadzi do konstytucji, zmusza do ogłoszenia deklaracji praw dziecka.

Janusz Korczak

Efekty Korczakowskich działań budziły zainteresowanie w Polsce i na świecie. Słynny psychoanalityk **Bruno Bettelheim**, autor przedmowy do amerykańskiego wydania powieści Korczaka „Król Maciuś Pierwszy”, uważał go za jednego z największych wychowawców wszech czasów.

Wspaniały człowiek miał odwagę zaufać dzieciom i młodzieży, którymi się zajmował, aż do przekazania w ich ręce spraw dyscypliny i powierzenia jednostkom najtrudniejszych zadań związanych z bardzo dużą odpowiedzialnością.

Jean Piaget, znany psycholog szwajcarski, który osobiście wizytował Dom Sierot

Nowatorskie zasady działania Domu Sierot i Naszego Domu wynikały z rewolucyjnych poglądów Janusza Korczaka na psychologię i wychowanie dzieci. Pionierskie w Polsce prace Korczaka wpisują się w powstały w końcu XIX wieku ruch Nowego Wychowania, którego przedstawicielami byli między innymi John Dewey, Maria Montessori, Rudolf Steiner oraz Ellen Key, autorka opublikowanego w 1900 roku „Stulecia dziecka”.

Korczak, podobnie jak oni, podkreślał konieczność dialogu z dzieckiem jak z równorzędnym partnerem.

Dziecko jest istotą rozumną, zna dobrze potrzeby, trudności i przeszkody swego życia. Nie despotyczny nakaz, narzucone rygory i nieufna kontrola, ale taktowne porozumienie, wiara w doświadczenie, współpraca i współżycie.

Janusz Korczak

Najważniejsze elementy Korczakowskiej koncepcji wychowania:

- ▶ odrzucenie przemocy – fizycznej, werbalnej, wynikającej z przewagi wieku lub pełnionej funkcji
- ▶ idea interakcji wychowawczej pomiędzy dorosłymi a dziećmi poszerzająca definicję klasycznej pedagogiki
- ▶ przekonanie, że dziecko jest istotą ludzką w takim samym stopniu jak dorośli
- ▶ zasada, że proces wychowawczy powinien uwzględniać indywidualność każdego dziecka
- ▶ wiara, że dziecko najlepiej zna własne potrzeby, dążenia i emocje, powinno więc mieć prawo do uwzględniania przez dorosłych jego zdania
- ▶ przyznanie dziecku prawa do szacunku, niewiedzy i niepowodzeń, prywatności, własnego zdania i własności
- ▶ uznanie procesu rozwoju dzieci za ciężką pracę.

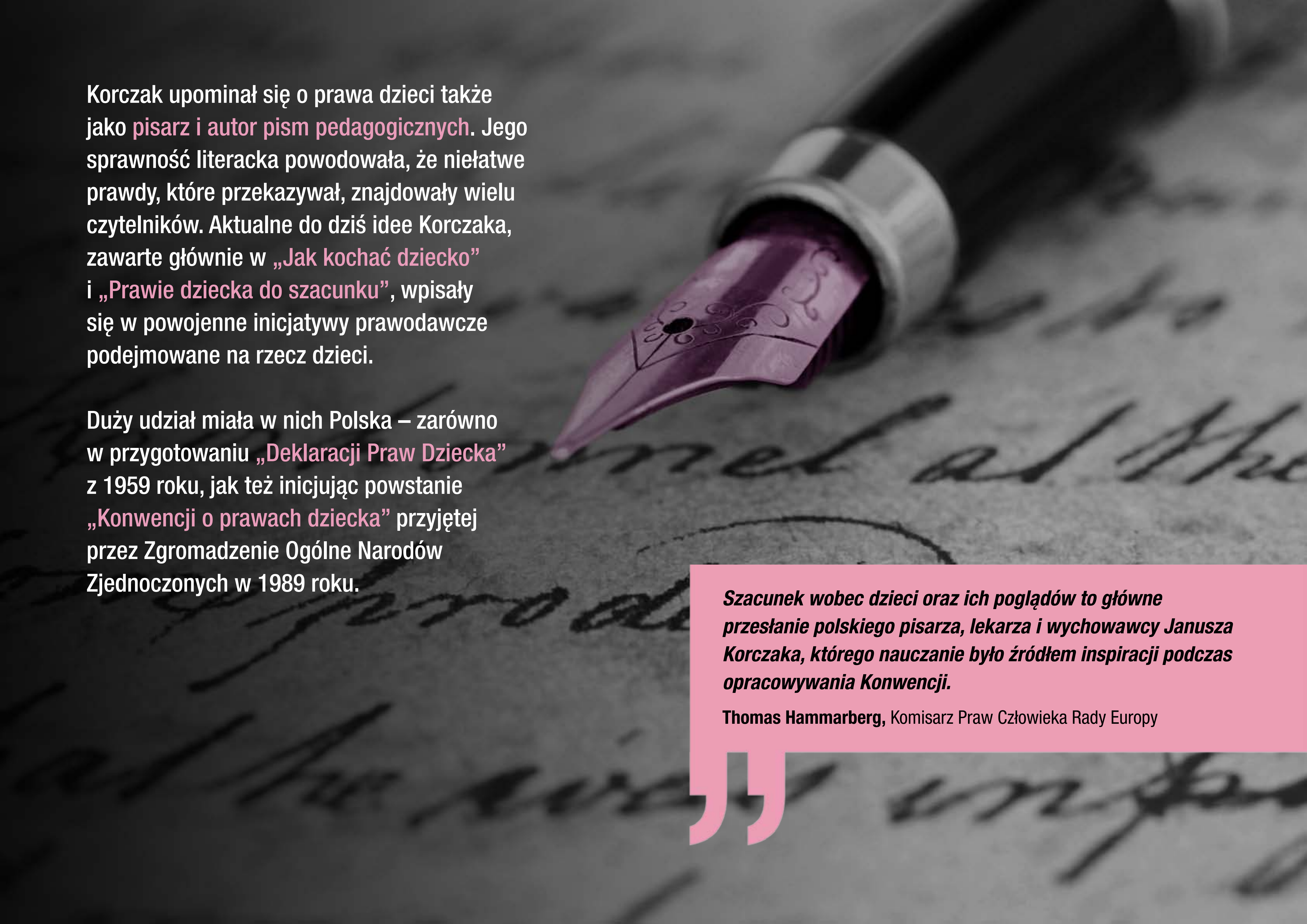

Korczak był **przedstawicielem znaczącej grupy działaczy**, zwłaszcza pedagogów, lekarzy i prawników, którzy dostrzegali **palącą potrzebę społecznych zmian**. Walczyli oni o prawa polityczne i społeczne ówczesnych wykluczonych – przede wszystkim robotników, kobiet, dzieci, mniejszości narodowych (w tym Żydów).

Korczak, zarówno jako działacz społeczny, pisarz i publicysta, jak i lekarz w żydowskim szpitalu dziecięcym i w szpitalach wojskowych najbardziej był **wyczulony na krzywdę dziecka**. Przede wszystkim dziecka biednego i osieroconego, ale także tego cierpiącego wskutek zaburzeń w relacjach rodzinnych.

Jeśli podzielić ludzkość na dorosłych i dzieci, a życie na dzieciństwo i dojrzałość, to tego dziecka na świecie i w życiu jest bardzo, bardzo dużo. Tylko że zapatrzeni we własną walkę, własną troskę nie dostrzegamy go, jak dawniej nie dostrzegaliśmy kobiety, chłopca, ujarzmionych warstw i narodów.

Janusz Korczak

Korczak upominał się o prawa dzieci także jako **pisarz i autor pism pedagogicznych**. Jego sprawność literacka powodowała, że niełatwe prawdy, które przekazywał, znajdowały wielu czytelników. Aktualne do dziś idee Korczaka, zawarte głównie w „**Jak kochać dziecko**” i „**Prawie dziecka do szacunku**”, wpisały się w powojenne inicjatywy prawodawcze podejmowane na rzecz dzieci.

Duży udział miała w nich Polska – zarówno w przygotowaniu „**Deklaracji Praw Dziecka**” z 1959 roku, jak też inicjując powstanie „**Konwencji o prawach dziecka**” przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 1989 roku.

Szacunek wobec dzieci oraz ich poglądów to główne przesłanie polskiego pisarza, lekarza i wychowawcy Janusza Korczaka, którego nauczanie było źródłem inspiracji podczas opracowywania Konwencji.

Thomas Hammarberg, Komisarz Praw Człowieka Rady Europy

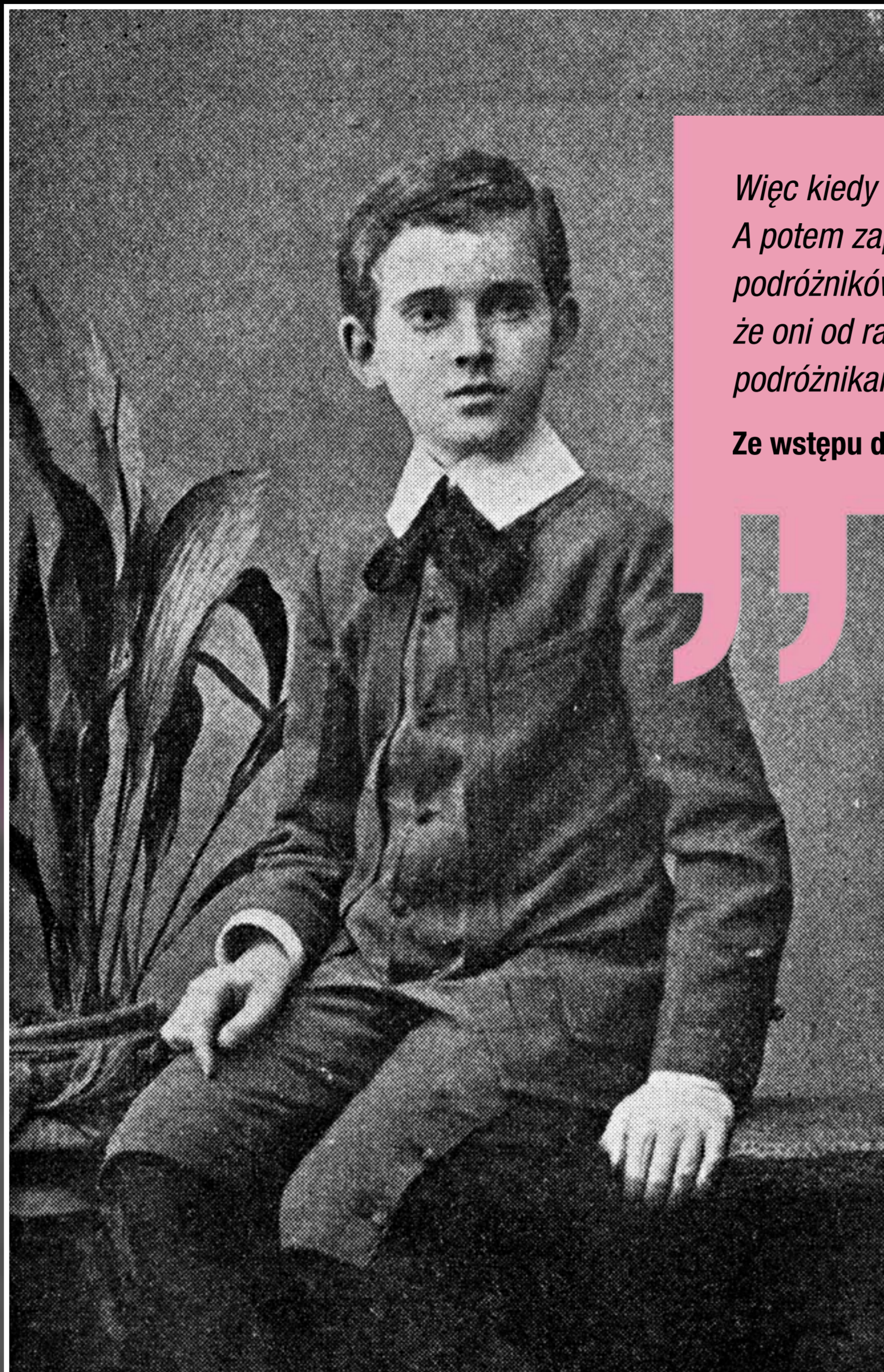
Najbardziej znaną powieścią Janusza Korczaka jest „**Król Maciuś Pierwszy**”, pokazujący, jak dziecięca wrażliwość, spontaniczność i pomysłowość mogą zmieniać rzeczywistość, ale też jak skutecznie walczy z tym świat dorosłych.

Opowieść o chłopcu, który jako władca-reformator świata podejmuje **próbę zrównania w prawach dzieci i dorosłych**, jest też w dużym stopniu opowieścią o samym Korczaku.

Książkę przetłumaczono **na ponad 20 języków**.

***Tak samo dziecko uczy się na świecie żyć,
jak uczy się w szkole czytać, pisać i liczyć.***

Janusz Korczak

Więc kiedy byłem taki jak na tej fotografii, sam chciałem zrobić to wszystko, co tu napisane. A potem zapomniałem, i teraz jestem stary. (...) I myślę, że lepiej dawać fotografie królów, podróżników i pisarzy, kiedy oni nie byli jeszcze dorośli i starzy, bo tak – to się zdaje, że oni od razu byli mądrzy i nigdy nie byli mali. I dzieci myślą, że nie mogą być ministrami, podróżnikami i pisarzami, a to nieprawda.

Ze wstępu do „Króla Maciusia Pierwszego”

Nowatorstwo metody Korczaka polegało również na wykorzystaniu nowych mediów do popularyzacji swoich poglądów i włączania dzieci w życie społeczeństwa.

W 1926 roku założył „Mały Przegląd”, cotygodniowy dodatek do dziennika dla dorosłych. Tę jedyną w swoim rodzaju gazetę pisały dzieci dla dziecięcych czytelników.

Poruszana w niej tematyka była bardzo szeroka – od prywatnych sukcesów i porażek korespondentów do opisu aktualnych problemów Polski i świata. Powstał wokół niej ruch społeczny, zyskała tysiące czytelników i wielu współpracowników. „Mały Przegląd” udowodnił niezbicie, że z dziećmi można, należy i doskonale da się współpracować, że są one pełnoprawnymi partnerami w dialogu.

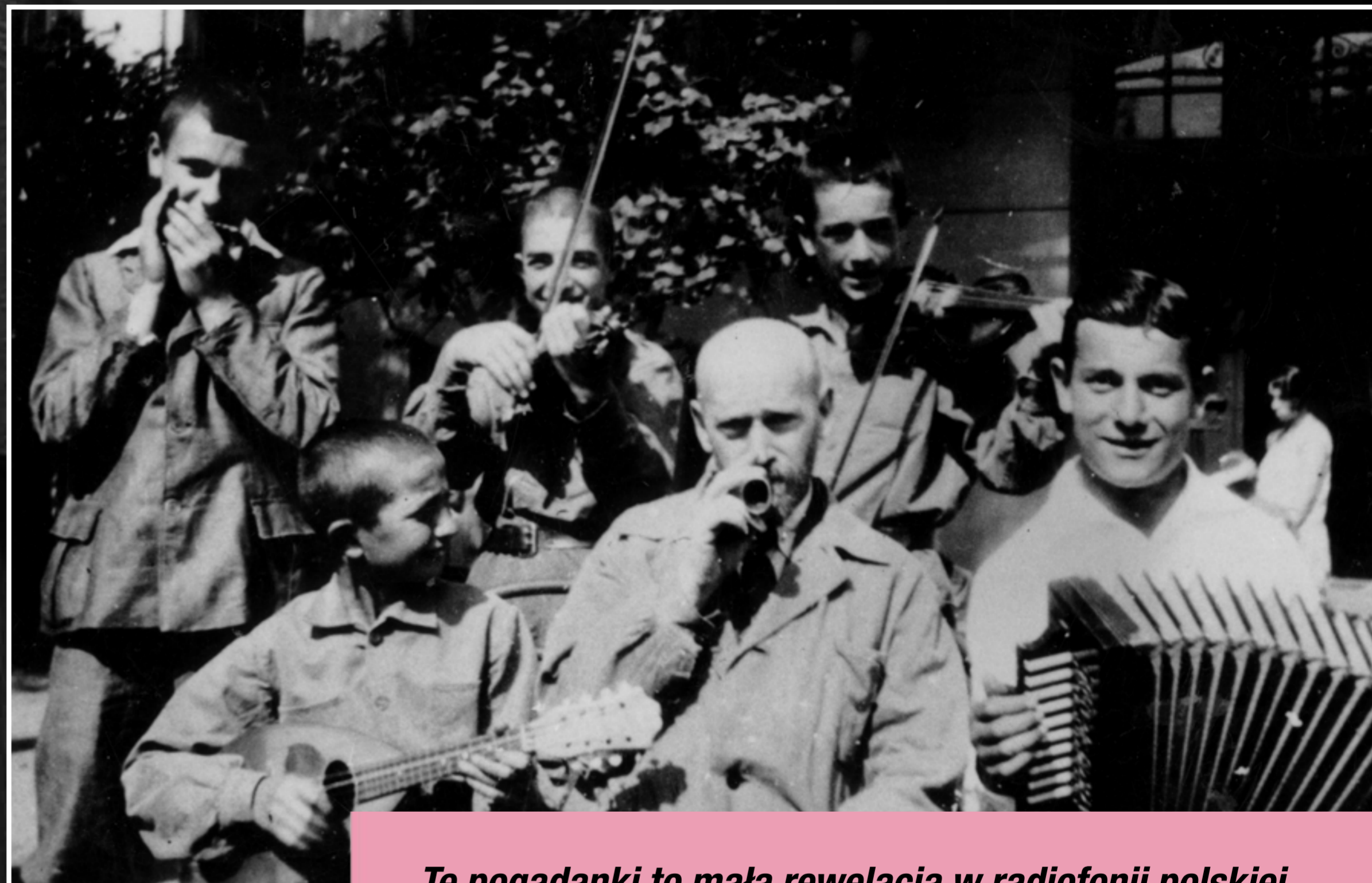
Jest wielu ludzi dorosłych, którzy piszą tylko dlatego, że się nie wstydzą, są dzieci, które mają bardzo wiele ciekawych pomysłów, uwag i spostrzeżeń, a nie piszą przez brak odwagi albo im się nie chce. Dziennik nasz zachęci młodzież do pisania. Zachęci i ośmieli.

Janusz Korczak

Zrozumienie znaczenia mediów i ich wykorzystanie do propagowania własnych idei przejawiało się również w działalności radiowej. W cyklu audycji prowadzonych pod pseudonimem „Stary Doktor” stworzył własny, szczególny styl zwracania się do najmłodszych słuchaczy.

W prosty sposób mówił o rzeczach ważnych. Dzięki świetnemu wyczuciu języka i umiejętności dostosowania go do odbiorcy jego audycje cieszyły się ogromną popularnością zarówno wśród dzieci, jak i dorosłych.

Te pogadanki to mała rewelacja w radiofonii polskiej. Oryginalność podejścia do tematu połączona jest organicznie z oryginalnością sposobu mówienia, tworząc całość jedyną w swoim rodzaju.

m. waga, krytyk radiowy

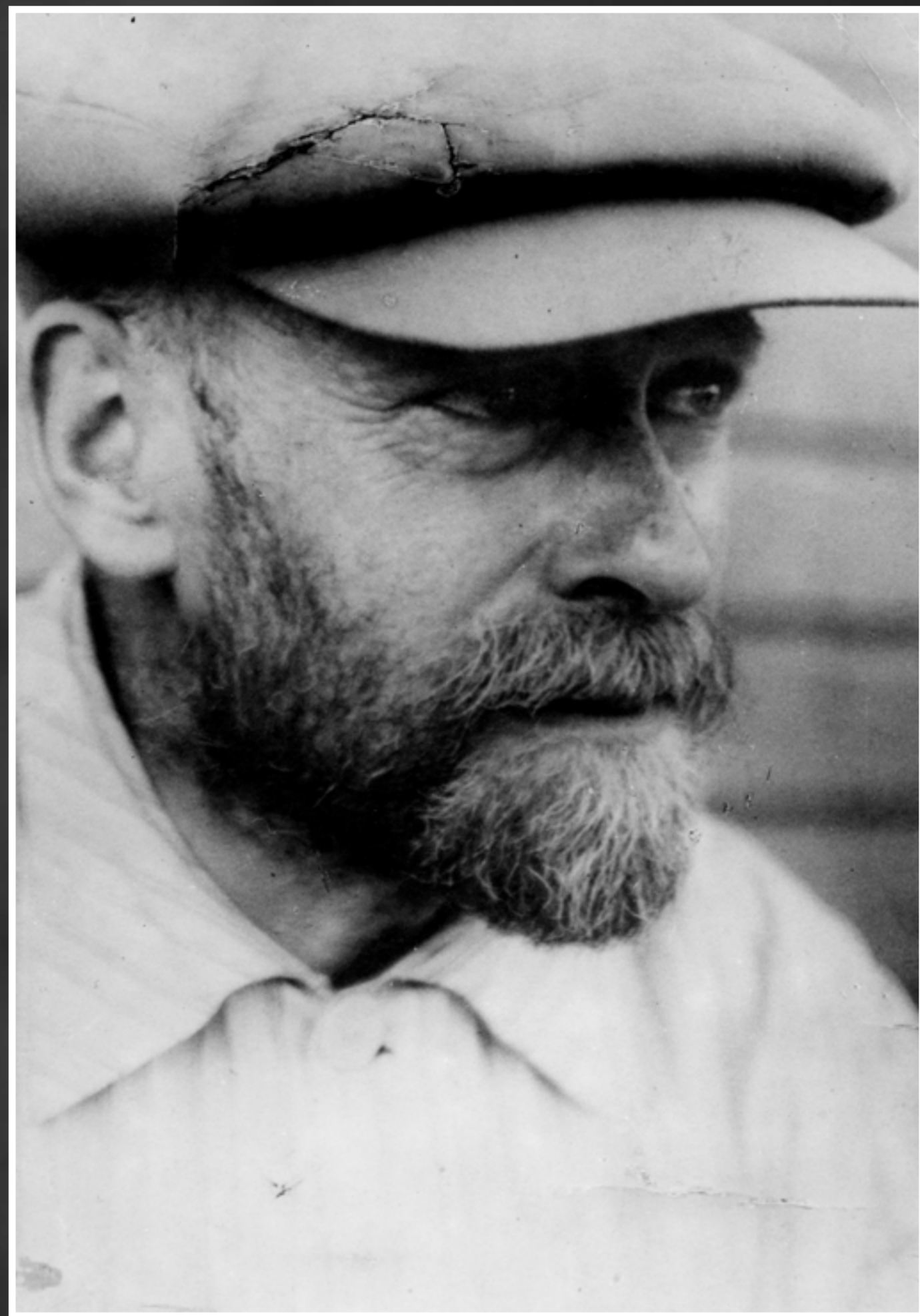
Janusz Korczak żył zgodnie z wyznawanymi przez siebie wartościami. Ważna była dla niego spójność sfery zawodowej i osobistej, codzienne realizowanie głoszonych publicznie ideałów. Zrezygnował z założenia rodziny, ponieważ tak rozumiał poświęcenie się służbie dziecku. Pracę w Domu Sierot wykonywał bez wynagrodzenia, utrzymując się z pisania. Traktował dzieci z szacunkiem jako lekarz, wychowawca czy pisarz.

Nie ma dzieci – są ludzie – pisał.

Skromny w swych sądach o wszechświecie, głęboko przywiązany do zasad etyki bez sankcji, ukazuje nam także zagadkę rzeczywiście nadludzkiej siły miłości.

Czesław Miłosz, polski poeta, laureat Literackiej Nagrody Nobla

Korczak był spójny także w swojej **wielowymiarowej tożsamości narodowej**.

Uważał się za Żyda-Polaka, a najważniejszy był dla niego uniwersalny wymiar człowieczeństwa. Dlatego nie tylko żył w świecie żydowskim i polskim, ale i łączył je w swojej pracy społecznej i literackiej, działając, pisząc i pracując równolegle dla obu środowisk.

W latach 30. chciał się przenieść do Palestyny, do której dwukrotnie jeździł, ale nie mógł się zdecydować na rozstanie z Polską.

Był oficerem Wojska Polskiego. W momencie wybuchu II wojny światowej na ochotnika zgłosił się do służby wojskowej. Nie przyjęto go ze względu na wiek.

***Zagadnienie „człowiek” przestania
mi nieco zagadnienie „Żyd”.***

Janusz Korczak

*Budynek **Domu Sierot** przed wojną*

Życie i twórczość Starego Doktora do dziś pozostają inspiracją dla wielu środowisk na całym świecie, od nauczycieli i studentów przez artystów i działaczy na rzecz praw dziecka po organizacje zrzeszone w **International Janusz Korczak Association**, z siedzibą w Warszawie.

Śmierć Janusza Korczaka weszła do kanonu symboli związanych z Zagładą Żydów polskich. Stała się też tematem filmów, spośród których najważniejszy to polsko-niemiecki „**Korczak**” z 1990 roku. Nakręcony został przez Andrzeja Wajdę, późniejszego laureata Oscara, autorką scenariusza była zaś Agnieszka Holland.

Korczakowskie archiwalia przechowywane są w Ośrodku Dokumentacji i Badań **KORCZAKIANUM** - Oddziale Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, który zajmuje się również pracą badawczą, oraz w **Ghetto Fighters' House Museum** w Izraelu.

*Budynek **Domu Sierot** współcześnie*

Mahatma Gandhi

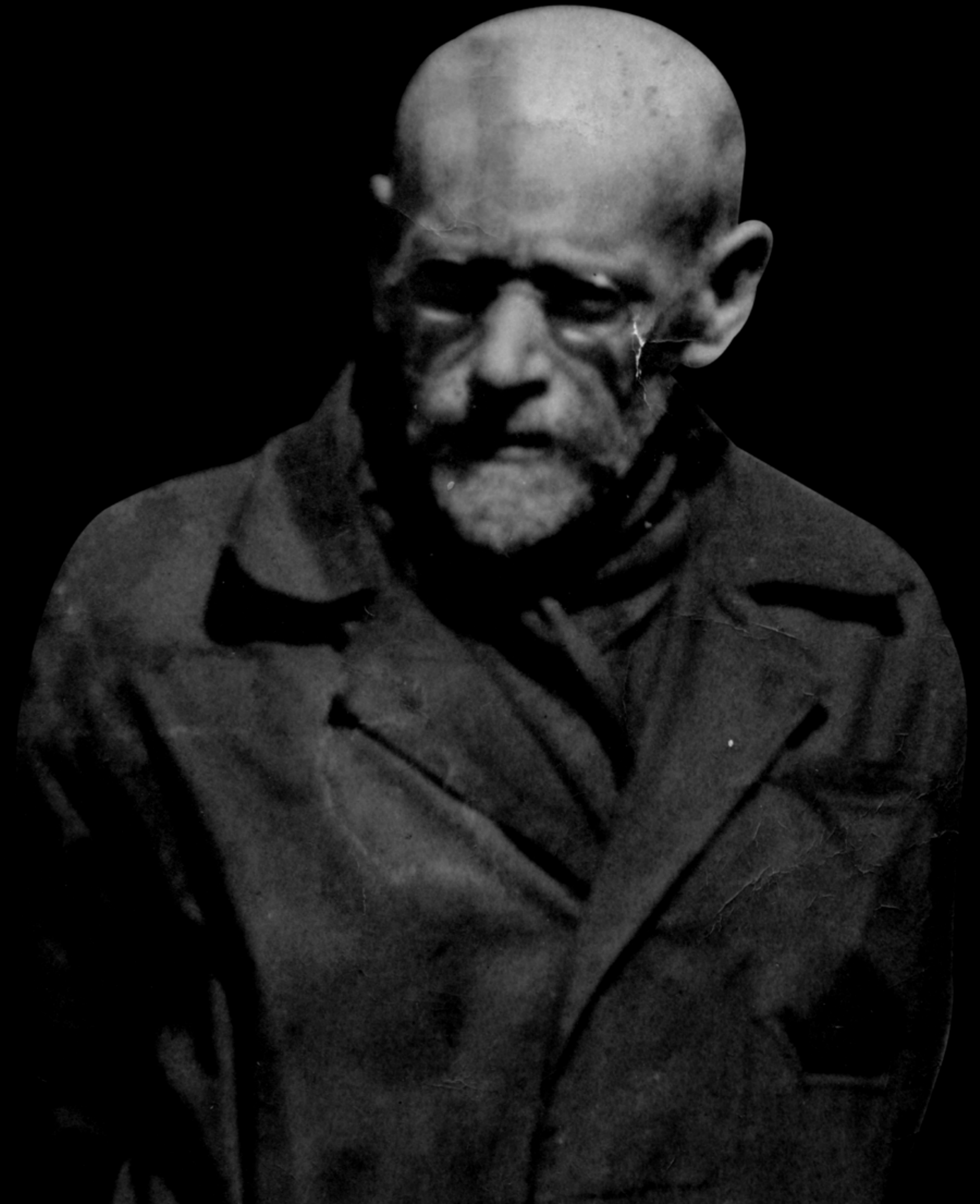
Jest wiele powodów, dla których jestem przygotowany na śmierć, ale nie ma żadnego, dla którego gotów byłbym zabić.

Albert Schweitzer

Dla człowieka prawdziwie etycznego wszelkie życie jest święte.

Janusz Korczak

*Nikomui nie życzę źle. Nie umiem.
Nie wiem, jak to się robi.*

nie wolno zostawić świata, jakim jest

Janusz Korczak

Prezentacja przygotowana na zlecenie
Ministerstwa Spraw Zagranicznych

Koncepcja scenariusza:

Fundacja Korczakowska

Redakcja:

Anna Domańska, Elżbieta Frister, DDPIK MSZ

Współpraca:

Polskie Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka

Konsultacja:

Ośrodek Dokumentacji i Badań KORCZAKIANUM
- Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy
Fotografie udostępniło Muzeum Historyczne m.st. Warszawy
ze zbiorów Oddziału KORCZAKIANUM.

Oryginał zdjęcia wykorzystanego w slajdzie nr 17 znajduje się
w Ghetto Fighters' House Museum w Izraelu.

